

Tv-nyheder fra hjemlandet – integration eller ghettoisering?

Om transnationalisme og nyhedsforbrug

Af Connie Carøe Christiansen

Hvilken rolle spiller medierne i hverdagslivet blandt etniske minoriteter i Danmark? Lidt firkantet kan man spørge: er mennesker af anden etnisk oprindelse mere integrerede, når de foretrækker dansk produceret fjernsyn, end når de foretrækker oprindelseslandets tv? Kultursociologen Connie Carøe Christiansen har i denne artikel trukket nogle af pointerne op fra en undersøgelse, som Danmarks Radio bestilte hos Socialforskningsinstituttet om netop nogle af ovenstående spørgsmål. Carøe, en af rapportens hovedforfattere, analyserer medieforbruget hos etniske minoriteter i Danmark i lyset af diskussioner om multikulturalisme og social integration. Artiklen er således inspireret af diskussioner om transnationalisme og diaspora-identiteter.

I en tid, hvor satellit-tv bliver stadig mere udbredt og lettilgængeligt, ser nogle etniske minoriteter i Europa i mere eller mindre grad tv-nyheder fra deres oprindelige hjemland, i stedet for fra de nationale kanaler i deres nuværende samfund. Således har det fanget både forskeres og journalisters opmærksomhed, at indvandrede tyrkere forskellige steder i Europa tilsyneladende foretrækker tyrkiske satellit-kanaler.¹ Reaktionen på dette valg i Danmark såvel som i nabolande har antydnet, at denne praksis bliver anset for at være et problem. Det antages at føre til manglende information og dermed også manglende integration i det samfund, hvor disse indvandrere nu bor, hvad enten det skyldes den førte mediepolitik overfor netop disse etniske minoriteter eller tendensen til »etniske lommer«. I det følgende diskuterer jeg antagelser som disse ved at inddrage indsigter fra migrationsteori på en undersøgelse af etniske minoritetsfamiliers forbrug af nyheder, som Socialforskningsinstituttet lavede for Danmarks Radio i efteråret 1999, suppleret med undersøgelser fra hhv. Sverige og Tyskland af samme problematik. Derimod lægger materialet ikke op til egentlige konklusioner.

Medieforbrug er en social praksis, hvorved et komplekst problemfelt som multikulturalisme og social integration forekommer konkret, idet denne praksis afslører den kulturelt-geografiske orientering hos den enkelte forbruger. Mens dette efter min mening er udenfor diskussion, vil jeg i det følgende sætte spørgsmålstegn ved, hvad den ori-

entering, som afsløres i medieforbruget, indikerer om henholdsvis integration og segregering af en given minoritetsgruppe i forhold til majoritetssamfundet. Ligeledes vil jeg spørge, hvad benyttelse af de danske, nationale tv-kanaler (her og i det følgende forstået som landsdækkende kanaler med en public service forpligtelse) egentlig betyder i forhold til integration af etniske minoriteter i et land som Danmark. Kan de og i særdeleshed deres nyhedsudsendelser udgøre en integrerende faktor? Mere skarpt trukket op, er mennesker af anden etnisk oprindelse mere integrerede, når de foretrækker dansk produceret fjernsyn, end når de foretrækker oprindelseslandets tv? Denne diskussion er inspireret af et aktuelt ekspanderende felt, nemlig studiet af transnationalisme og diasporabefolkninger. Artiklen vil derfor munde ud en karakteristik af etniske minoriteters praksis som forbrugere af nyhedsmedier, i den udstrækning disse minoriteter danner en diaspora-identitet.

I første omgang kan der dog være grund til at spørge, om etniske minoritetsfamilier faktisk ser transnationale satellitkanaler i udstrakt grad? Den tyske og den svenske undersøgelse er begge primært baseret på kvantitative metoder, hvorimod undersøgelsen for Danmarks Radio overvejende er baseret på kvalitative metoder. Det var de største grupper i landet med anden etnicitet, som Danmarks Radio var interesseret i at få oplysninger fra, bl.a. fordi det er disse grupper, som Danmarks Radios indvanderradio i forvejen var rettet mod, før

den blev nedlagt pr. 1.1.2000. I og med det handlede om nyhedsudsendelser og deres målgrupper, var der i undersøgelsen særlig opmærksomhed på sprog og sprogkulturer. I denne undersøgelse blev etnicitet derfor i stor udstrækning defineret ud fra sprog kombineret med oprindelsesland.

Foruden sporadiske observationer af tyrkere har der dog ikke været overvældende opmærksomhed på etniske minoriteters praksis, når det gælder forbrug af nyheder.² Fokus på tyrkere, når det gælder forbindelserne mellem nyhedsmedier og integration, er næppe tilfældigt. Som altid, når integration og såkaldt anden etnicitet er på dagsordenen, er det ganske bestemte andre, der diskuteres. Disse »andre« refererer man i statistiske termer til som indvandrere og efterkommere af indvandrere fra »tredje lande« eller »mindre udviklede lande«.³ Diskussionen af etniske minoriteters nyhedsmedieforbrug og nyhedsbehov indgår således i en mere omfattende diskussion af, hvordan visse etniske minoriteter bedst integreres i det danske samfund. I det følgende kan indvandrere fra såkaldt tredje lande derfor siges at være overeksponerede. Etniske minoriteter andrager faktisk også andre grupper, men i diskursen om integration af indvandrere er disse andre på det nærmeste fraværende.

Nyheder og transnationale praksisformer

Begrebet »transnationalisme«, som nu forekommer hyppigt i medie- og migrationsforskning (Hannerz 1996, Guarnizo & Smith 1998, Pries 1999), er kun sjældent blevet anvendt i forbindelse med indvandrerforskning og endnu mindre i diskussioner af etniske minoriteters sociale integration. Det er paradoksalt i en tid stærkt præget af internationalisering og globalisering, at integration stadig meget ofte fremstår som udelukkende et nationalt anliggende. Ved at argumentere for et transnationalt perspektiv i analysen af medieforbruget blandt etniske minoritetsfamilier vil jeg gøre opmærksom på, at etnisk ghettoisering i det hele taget ikke er ensbetydende med isolation eller tilbagetrækning som sådan. Tværtimod etableres der konstant forbindelser udadtil fra disse »lommer«, dvs. boligområder med forholdsvis stor koncentration af indvandrerfamilier. Men det er ikke nødvendigvis forbindelser, der er begrænset af nationalstatens rammer. Med udgangspunkt i både kvalitative og kvantitative undersøgelser

af denne problematik ønsker jeg derfor at pege på, at benyttelse af transnationale tv-kanaler ikke nødvendigvis modarbejder social, økonomisk eller kulturel integration. Under nogle omstændigheder kan en sådan praksis måske ligefrem siges at fremme integrationsprocesser, især hvis alternativet er tv på et sprog, man ikke kan forstå.

Men en nærmere argumentation herfor kræver specifikation af, hvad integration og marginalisering – den modsatte proces – indebærer. Jeg vil derfor inddrage transnationale praksisformer som et perspektiv på etniske minoriteters forbrug af nyhedsmedier i et forsøg på at opløse de herskende dikotomiske forestillinger på dette felt.

At se på tv-nyheder fra det oprindelige hjemland kan således karakteriseres som en transnational praksis. Transnationale praksisser kan også have form af penge, der sendes til en efterladt familie i dette hjemland, gentagne rejser frem og tilbage, eller af at man sender sine børn i skoler, der er oprettet og drevet af indvandrere. På denne måde opstår transnationale etniske verdener (Werbner 1999), transnationale sociale felter (Guarnizo & Smith 1998) eller transnationale sociale rum (Faiist 1999). Dvs. begrebet transnationalisme dækker over en social kontekst, der er domineret af praksisformer, som spænder over to eller flere nationale kontekster. Spørgsmålet om transnationalismens relevans i en diskussion af etniske minoriteters sociale integration er således et sekundært tema i denne artikel, som jeg dog ikke udvikler fuldt ud.

Transnationale praksisformer er samtidig fortættede udtryk for, hvad der adskiller etniske mindretal fra majoritetsbefolkningen i de fleste samfund. Disse former indikerer, at individuelle mennesker orienterer sig i specifikke retninger og måske ikke ønsker at blive opløst i den danske majoritetsbefolkning. Eventuelt er der tale om et ambivalent forhold til både det oprindelige og det nuværende opholdsland. Som Clifford gør opmærksom på, kan netop dette forhold bibringes yderligere indsigt ved hjælp af endnu et begreb fra migrationslitteraturen, Diaspora (1997: 255).

Diaspora

Man kan anskue de fleste etniske minoritetsgrupper i Danmark – såvel som andre steder – som grupper, der danner en diaspora-identitet. Den oprindelige betydning af diaspora, der er et græsk ord, er udbredelse, spredning (Den store Danske En-

cyklopædi). Begrebet har overvejende været brugt til at karakterisere den jødiske exodus og tilværelse i landflygtighed, men der er ikke nogen oplagt grund til at reservere betegnelsen til den jødiske erfaring (Cohen 1997: 177, Clifford 1997: 249). Diaspora angiver således spredning af et folk, der på et eller andet tidspunkt har været samlet, eller i det mindste antages at have været det, hvad enten det folk er synonymt med en nationalstat (som f.eks. indere i Kenya) eller aldrig har været det (som f.eks. kurdere i Tyskland). I kraft af en status som etnisk minoritet i Danmark har man sædvanligvis et tilhørsforhold til yderligere et fællesskab end det nationale, danske fællesskab. Dét, der karakteriserer en diaspora-identitet, er således, at der findes en spænding mellem et tilhørsforhold til en form for hjem eller nation og til det sted, hvor man nu har slået sig ned, og det overordnede, sædvanligvis nationale fællesskab, der findes her (Clifford 1997; Cohen 1997; Gilroy 1996). Det er dog vigtigt at gøre sig klart, at en diaspora-identitet ikke følger af en status som etnisk minoritet. En række andre tilhørsforhold kan for det enkelte menneske selv eller for andre forekomme vigtigere, ligesom dette dobbelte, eventuelt mangfoldige tilhørsforhold også kan have meget forskellig vægtning og karakter fra person til person. Men et yderligere tilhørsforhold og dermed skepsis overfor at blive ét med majoritetsbefolkningen er relevant i en diskussion af nyhedsformidling til etniske minoriteter. Denne medvirker nemlig til en anden praksis i forhold til at erhverve sig nyheder, end den man finder hos majoritetsbefolkningen, og kan bidrage til en forståelse af tyrkeres forbrug af transnationale tv-kanaler som en naturlig del af deres tilværelse i diaspora og dermed ikke i sig selv som et problem.

Elementer, der kan indgå i en diaspora-identitet, er således spredning fra et oprindeligt hjemland, måske som konsekvens af fordrivelse eller af, at man søger arbejde og bedre økonomiske kår i et andet land. Denne frivillige eller ufrivillige spredning kan føre til *en idealisering af det land, der blev forladt*, evt. kombineret med *en kollektiv hukommelse og myte* om det. I nogle tilfælde får denne form af *en bevægelse, der har hjemvenden som formål*. Elementer kan også være en *stærk og langvarig etnisk gruppebevidsthed*, der eventuelt udvides til at omfatte andre medlemmer af samme etniske gruppe bosat i andre lande. Et *problemfyldt forhold til det samfund, man nu bor i*, er ofte tilfældet. Men diaspora kan også

indebære en *særligt kreativ og berigende tilværelse* i tolerante samfund (Cohen, 1997: 180).⁴

For at kunne tale om diaspora er det ikke nødvendigt, at alle disse forskellige elementer er til stede, men ifølge Cohen skal de forstås som tilhørende ét og samme fænomen, der imidlertid antager forskellige former (1997: 179). Når migration ses i lyset af diaspora, ophører en skarp skelnen mellem etnicitet og nation. Tilhørsforholdet som sådan kommer i centrum, og forholdet til disse størrelser bliver i højere grad et subjektivt spørgsmål – noget som hver enkelt må tage stilling til. På samme måde kan det blive svært at tale entydigt om »hjemland«, endda »oprindeligt hjemland«. Det er netop spørgsmålet om, hvad »hjem« egentlig er, som aktualiseres i diasporaen. Når det er sagt, vil jeg i det følgende alligevel af praktiske grunde referere til hjemland og oprindeligt hjemland som et mere eller mindre fjerntliggende territorium og forestillet fællesskab, som man selv, eller op til flere generationer før én selv, har forladt, men som man fortsat mener at høre til. Men dette at »høre til« kan antage mange og skiftende former. Spændingsforholdet mellem forskellige former for hjemsteder bestemmer den aktuelle diaspora-identitet, som også kan være ikke-eksisterende, selvom man er indvandrer. Diaspora viser tvetydighed i relationer, ikke eksakte angivelser. Hvis man som tyrker i Tyskland vælger udelukkende at se tyrkiske tv-programmer, fortæller det måske noget om dette spændingsforhold, men hvad det præcist siger, er tvivlsomt og sparsomt dokumenteret. Endelig ligger der i diaspora-identiteten, som Gilroy har pointeret, et kritisk potentiale i kraft af, at den »eksisterer udenfor og til tider også genererer opposition til det moderne statsborgerskabs politiske former og politiske koder« (1996: 33). Ifølge nærværende materiale tyder noget på, at dette kritiske potentiale kan være rettet mod nyhedsmedier.

Mediepolitiske positioner

I diskussionen af den tyrkiske befolkning i Europa og deres forbrug af satellit-kanaler overses det nemt, at den ny medieteknologi for længst har undermineret den nationale tv-kanal som den nationalt integrerende agent. Heller ikke mediepolitikken i Danmark er baseret på tv som en socialt integrerende institution, og public service opfattes snarere som en forpligtelse til at dække de forskel-

lige ønsker, som findes forskellige steder i det sociale hierarki (Hjarvard 1996: 64). Den nationale tv-station er ikke længere det medie, der til dels i kraft af manglende alternative tv-stationer bidrager til at opbygge nationen som et samlet fællesskab, (Hjarvard, samme sted, Morley & Robins 1995: 10-11).

Hjarvard har endvidere trukket forbindelserne mellem politisk strategi overfor etniske minoriteter og den mediepolitiske praksis skarpt op. Han peger på tre forskellige politiske strategier og tre forskellige konsekvenser, som de hver for sig medfører for den mediepolitik, der rettes mod etniske mindretal. Er strategien *assimilation*, opfattes brugen af hjemlandets medier som et problem og modarbejdes mediepolitisk. Er strategien *pluralistisk integration* (eller som det oftere benævnes, multikulturalisme), anses det for naturligt, at etniske mindretal supplerer medieforbruget med hjemlandets hovedmedier. Endelig, hvis strategien er *ghetto-dannelse*, også kaldet etnisk segregering, så tilskyndes etniske mindretal til at benytte hjemlandenes hovedmedier og deres egne medier i det nuværende opholdsland (1996: 63). Dvs. at denne strategi ultimativt fører til, at etniske mindretal etablerer deres egen mediesektor.

Der er m.a.o. vigtigt at holde sig for øje at der, med al respekt for Benedict Anderson's velkendte analyse af mediernes indflydelse på dette felt rent historisk (1983), er grund til at justere forventningerne til massemediernes integrationseffekt og til deres evne til at skabe indre sammenhæng hos en befolkningsgruppe. Som jeg senere skal komme ind på, er den britiske sociolog, T.H. Marshall, én af de forskere, der faktisk før Anderson analyserede sig frem til en sådan integrerende effekt. Men de nye massemedier har det tilfælles, at de nærmest er indrettet med henblik på at overskride de territoriale rammer for de ideologiske fællesskaber, som Anderson (og mange andre) har analyseret, nemlig de imaginære fællesskaber. På den anden side er der ikke nogen grund til fuldstændigt at gøre op med Anderson's grundlæggende idé om, at fællesskaber kan opstå og holdes ved lige på baggrund af en bestemt teknologi, i hans analyse tryketechnikken. De nye medieteknologier har netop som effekt, at fællesskaber har fået nye forudsætninger for at trives uafhængigt af den territoriale ramme, lokaliteten, nationalstaten. Men kan etniske minoriteters mediepraksis afsløre noget om den førte politik i Danmark?

Undersøgelserne

Som anført ovenfor, i en tid hvor satellit-tv er blevet forholdsvis lettilgængelig, foretrækker nogle tyrkere og andre indvandrede befolkningsgrupper i Europa at se tv-kanaler, som udsender på deres modersmål og først og fremmest fortæller nyhederne fra det oprindelige hjemland. Men ifølge interviewmaterialet fra den mindre, kvalitative undersøgelse for DR, hvor data er indsamlet i Københavnsområdet, ønsker etniske minoriteter samtidig at få tv-nyheder om deres nye hjemland, Danmark. Som del af en undersøgelse af forbruget af nyhedsmedier blandt etniske minoritetsgrupper blev der i efteråret 1999 foretaget 12 semi-strukturerede husstandsinterviews med etniske minoritetsfamilier i København. Det var familier fra de største etniske minoritetsgrupper, der blev udvalgt: To tyrkiske familier, to eks-jugoslaviske, hvoraf den ene er en bosnisk flygtningefamilie, to somaliske familier og to pakistanske familier. Irakerne er repræsenteret ved en kurdisksproget og en arabisksproget familie. Desuden er der i undersøgelsen en libanesisk og en syrisk familie, som begge er arabisksprogede. Samtidig blev det tilstræbt, at den ene familie havde gode dansk kundskaber og den anden mindre gode indenfor hver gruppe. Det var et forsøg på at sikre den bredest mulige dækning af de strategier for at få nyheder, der benyttes indenfor den enkelte gruppe, altså et forsøg på at få variationen belyst. Interviewene er med en enkelt undtagelse foregået i familiernes hjem. De har varet 1-2 timer, og alle er blevet optaget på bånd. Til interviewet med den syriske og den ene af de somaliske familier er der benyttet tolk.

Et fuldt ud tilfredsstillende svar på spørgsmålet om, hvordan etniske minoriteter i Danmark bruger de forskellige nyhedsmedier, findes ikke umiddelbart. Der eksisterer ingen kvantitative undersøgelser, der dækker dette spørgsmål i en dansk kontekst. Men nogle af resultaterne fra de kvalitative husstandsinterviews bekræftes tilsyneladende af andre kvantitative undersøgelser foretaget i nabolande. Hvad angår Sverige er en sådan undersøgelse blevet foretaget af Weibull og Wadbring (1998) og angående Tyskland af Eckardt (1996). Selvom disse undersøgelser er udformet som undersøgelser i en større skala, er der alligevel et begrænset antal besvarelser fra respondenter med etnisk minoritetsbaggrund. (For den svenske undersøgelse er der tale om 470 personer, i den tyske dog 2504 per-

soner). Derfor diskuterer jeg i det følgende nogle læsninger af de fremkomne svar og sammenligner dem med de kvalitative informationer, men det forbliver alt sammen indikationer og tendenser. Jeg vil primært referere til resultater fra den kvalitative husstandsundersøgelse og i et efterfølgende afsnit diskutere, i hvilken grad der er overensstemmelse med resultaterne fra de nævnte kvantitative undersøgelser. Jeg lægger ud med at pege på variationen i sprogkundskaber hos etniske minoriteter i Danmark, idet adgang til nyheder i høj grad beror på dem. Samtidig giver denne variation en idé om, hvor store forskelle kategorien »etniske minoriteter« faktisk dækker over.

Sprogkundskaber hos etniske minoriteter

Sprogkundskaberne har stor betydning for, hvilke muligheder man har for at skaffe sig nyheder. Som også en undersøgelse af etniske minoritetsbørnefamilier viser, er der ikke kun store forskelle på sprogkundskaberne fra den ene etniske gruppe til den anden. Der er ligeledes store forskelle mellem mænd og kvinder og mellem generationerne (Just Jeppesen og Nielsen 1994). De 14-19-årige i de interviewede familier havde således ingen problemer med at forstå de danske nyhedsmedier. Mænd, der kom til Danmark allerede i slutningen af 1960'erne, har i mange tilfælde fået en kone fra det oprindelige hjemland hertil langt senere. Bl.a. af denne grund taler mændene generelt bedre dansk end kvinderne, men der er også undtagelser, f.eks. hos flygtningefamilier. Desuden er der andre faktorer end opholdslængde, der spiller ind på danskkundskabernes niveau. Når der er tale om øvrige sprogfærdigheder som f.eks. engelsk eller arabisk, er det nemlig også primært mændene, der behersker dem. Materialet antyder endvidere den sammenhæng, at de, der kun kan deres modersmål plus lidt dansk, heller ikke kan andre sprog, som kunne kompensere for det svage dansk-niveau. Også her er der imidlertid undtagelser. Men generelt er det også på grund af manglende øvrige sprogfærdigheder, at etniske minoritetskvinder har mere begrænset adgang til nyheder.

Kontrasterne er imidlertid store. Så snart det drejer sig om uddannede mennesker, behersker de sædvanligvis adskillige sprog. Det kan betyde, at et betydeligt større udbud af nyheder når frem til dem. Det er ikke overraskende, at engelskkundskaber

er essentielle i den sammenhæng, fordi de internationale nyhedskanaler, som findes på det danske kabelnet, overvejende sender på engelsk. Men gode engelskfærdigheder er bestemt ikke nogen forudsætning for at se nyhedsudsendelser på internationale kanaler som BBC World og CNN. Også mennesker uden egentlige engelskkundskaber angiver at se f.eks. CNN.⁵ I den forbindelse skal det heller ikke overses, at mange af de arabiske kanaler, der sender via satellit, snarere er internationalt end nationalt orienterede kanaler. Dermed øges eksempelvis kurderes eller somalieres spektrum af kanaler til at vælge forståelige og, i hvert fald i nogen grad, relevante nyheder på.

Mønstret er dog, at har man gode engelskkundskaber, hvilket især er tilfældet hos pakistanske indvandrere, suppleres de danske kanaler med internationale nyhedskanaler på engelsk, fordi de danske kanaler ikke opfylder deres behov for internationale nyheder. I undersøgelsen angiver en pakistaner, der har boet i Danmark i 30 år, således BBC World som den kanal, han foretrækker, når han vil se nyheder. Det er dermed ikke udelukkende minoritetssproget, der peges på, når det gælder nyhedsformidling. Heller ikke selvom danskkundskaberne er forholdsvis ringe. Det gælder også dem, der er født her i Danmark, men for dem er nyheder på minoritetssproget ikke helt så vigtigt. Deres praksis ligner formentlig i højere grad majoritetsbefolkningens, når det gælder nyhedsmedier.

Medievalg

Sprogkundskaberne har i nogen grad konsekvenser for, hvilken medietype man benytter sig af, dvs. om man vælger radio, tv, internet etc. Men medievalget er yderligere bestemt af det udvalg af nyheder, der findes indenfor hvert medie på de sprog, man foretrækker at få nyheder på.

TV

Alle de hjem, vi besøgte i forbindelse med husstandsinterviewene, har et tv-apparat stående centralt i stuen. Med én undtagelse har de også alle enten parabol- eller kabeltv, i nogle tilfælde begge dele. Yderligere er der i nogle hjem via Teledanmarks SELECTOR-ordning indkøbt adgang til udvalgte kanaler over kabel-TV. Dette gælder begge de tyrkiske familier, og det gælder den ene pa-

kistanske familie. Begge eks-jugoslaviske familier havde købt sig ind i SELECTOR-ordningen, men returnerede det, da krigen i Kosova brød ud, og de serbiske kanaler blev spærret.

I det kurdiske hjem, som indgik i undersøgelsen, er der hverken kabel- eller parabol-tv. Derfor ser den familie næsten udelukkende de danske tv-kanaler, DR1 og TV2, suppleret med kurdisksprogede udsendelser på svensk tv. Som kurdere har de alligevel ikke en kanal på deres eget minoritets-sprog, og som de eneste bor de i egen villa på en villavej, hvor der ikke er indlagt kabel. Alle andre familier i husstandsinterviewundersøgelsen bor i privat udlejning eller i almene boligselskaber. En del peger på, at det er et problem for dem, at det ikke er tilladt at sætte parabol op i deres ejendom eller boligselskab.⁶

Som allerede nævnt ser alle de interviewede familier nyheder på de danske tv-kanaler. I øvrigt er der stor interesse for nyheder på de danske kanaler, men en libanesisk kvinde oplyste, at hun kun ser nyheder på MBC, der sender fra London, men er saudisk finansieret. Denne kanal er ikke i særlig grad rettet mod saudiere, men snarere mod alle arabisksprogede, uanset om de er bosat i Europa eller i et arabisk land. Det er ydermere den eneste arabisksprogede kanal, der indgår i fælles kabelanlæg. For arabisksprogede minoriteter i Danmark er den derfor en vigtig nyhedskanal, men det er også en kommerciel kanal. De internationale eller transnationale kanaler er af stor og givetvis stigende betydning for den nyhedsdækning, som minoriteter i Danmark får. Således kan også pakistanere se nyheder via en urdusproget, men Londonbaseret kanal (SONY), og tyrkere kan se tyrkisksprogede tv-kanaler, som i lige så høj grad er rettet mod de tyrkiske minoritetsbefolkninger i Europa, f.eks. STAR. Tyrkerne kan desuden se det statslige TRT-international.⁸ Man må derfor stille spørgsmålet, hvilke konsekvenser det har for nyhedsdækningen, at formidlingen af nyheder for etniske minoritetsgrupper i højere grad end for den danske majoritetsbefolkning sker gennem denne form for kanaler.

Foruden racisme nævnes manglende dansk-kundskaber som en årsag til, at tv-nyheder på dansk ikke har den mest fremtrædende plads i nyhedsformidlingen. De fleste interviewpersoner kombinerer dog tv-nyheder på minoritetsproget og/eller på engelsk med tv-nyheder på dansk. Somalierne i Danmark, der ikke har mulighed for at

få tv-nyheder på somalisk, såfremt de bor udenfor Københavnsområdet, kompenserer for eksempel ved at se nyheder på arabisk, dvs. MBC, eller på engelsk: BBC World, CNN, Euronews. En lokal tv-station i København sender derimod én times tv på somalisk én dag om ugen, og somalierne i den kvalitative interviewundersøgelse oplyser, at det er vigtigt for dem at se dette program hver uge. Der findes også lokal-tv på urdu i København, men der er ikke den samme entusiasme for dette program hos de to urdusprogede familier i undersøgelsen. Programmet videregiver ifølge interviewpersonerne nyheder fra Pakistan, og ikke nyheder om Danmark.

Både somaliere, tyrkere, pakistanere og arabisksprogede har derfor en praksis, der har det tilfælles, at de kombinerer minoritetsprogskanaler med danske kanaler. Det gælder også for eks-jugoslavere, men her er serberne en undtagelse, og i den anledning udtalte en ca. 50-årig serbisk kvinde: »Vi er tvunget til at se dansk tv!«. Denne udtalelse er effektiv, når man tager i betragtning, at hun og hendes mand har boet i Danmark i over 30 år. Foruden dansk forstår hun (og hendes mand) kun serbokroatisk. Denne situation er selvfølgelig speciel, idet der er tale om, at der ikke sendes tv fra et land, som Danmark og dets allierede var i krig mod for ganske nylig. Det interessante i denne sammenhæng er ikke så meget, at disse informationsstrømme var lukkede i forbindelse med, at NATO bombede landet. Det interessante er, at det for denne familie føles som en uretfærdig straf, at adgangen til deres hjemlands tv-kanaler blev spærret. Det fortæller, at den forbindelse til hjemlandet, som tv-kanalerne repræsenterer, er væsentlig for familien – det er kun nødtvunget, at de undværer de serbiske kanaler, også selvom de har boet her i flere årtier og udmærket forstår dansk-sprogede kanaler.

De arabisksprogede har derimod mulighed for at se flere arabisksprogede kanaler, hvis de har parabol, men den altdominerende arabiske kanal er som nævnt MBC, fordi den findes på de københavnske fælles kabelanlæg. I den arabisksprogede irakiske familie, der deltog i et husstandsinterview, er begge forældre højt uddannede. De sætter pris på at se en anden arabisksproget international kanal, nemlig Al-Jazeera, der sender fra Qatar. Den er mere kontroversiel og uafhængig, hvilket ellers er uhørt blandt arabiske tv-kanaler. Men også denne familie kombinerer i høj grad de forskelli-

ge kanaler, når de ser nyheder: MBC, Al-Jazeera, CNN, BBC World, DR TV, TV2. Tendensen til kombination af forskellige kanaler – eller zappen rundt fra kanal til kanal om man vil – er måske især stærk, når der ikke er adgang til en kanal fra det oprindelige hjemland. Og reelt set er der måske tale om et forsøg på at blive dækket ind via en række kanaler, fordi der ikke findes en enkelt kanal, som dækker ens specifikke behov for nyheder.

Radio

Ifølge de oplysninger, der kom frem i undersøgelsen, er radioen ikke et højt prioriteret nyhedsmedium for de etniske minoriteter. Nogle somaliere har slet ikke en radio og hører somaliske nyheder på BBC World Service gennem deres parabolantenne. Men nyheder via radio drejer sig både om DR's indvanderradio, internationale radiostationer (på kortbølge, der sender på nogle af de minoritetssprog, der findes i Danmark), radiostationer, der er en del af SELECTOR-pakken, og endelig DR's radioavis. Der findes lokalstationer, der sender på etniske minoritetssprog, f.eks. er der en somalisk nærradio, der sender i København. Ligeledes i København er der en nærradio, der sender på urdu, men iflg. interviewpersonerne er der en tendens til, at disse lokale stationer koncentrerer sig om hjemlandsnyheder. De er derfor en ringe kilde, når det drejer sig om nyheder fra Danmark.

For mennesker, der ikke kan forstå nyheder på dansk, men som forstår ét af de minoritetssprog, som DR sender nyhedsudsendelser på, kan indvanderradioen fungere som en livline til det danske samfund. Det kan være deres eneste kilde til at få nyheder om danske forhold. Som den syriske mand udbrød: »Vi elsker den!« Også andre interviewpersoner, der ikke har fulde dansk kundskaber, har udbytte af at lytte til den.

Nogle af de interviewpersoner, der nu har lært dansk, fortæller at indvanderradioens udsendelser var meget vigtige for dem, da de lige var kommet til landet. Indvanderradioen indgår også i den daglige information hos familier, der efterhånden kan dansk. Andre har aldrig benyttet den. En pakistansk kvinde fortæller, at hun lytter til indvanderradioen på urdu: »I listen to this radio, and then I ask my husband: What is happening in Denmark?« Hun kritiserer således indvanderradioen for i for høj grad at referere nyheder fra

hjemlandet og i for lille grad at bringe nyheder og information om danske forhold, og denne kritik er hun ikke ene om.

Det dominerende synspunkt hos flere familier er dog først og fremmest, at radioudsendelserne er alt for kortfattede, især i betragtning af, at den for mange er den eneste kilde til information om Danmark på et sprog, de forstår. Hvad kan man nå at sige på 5 minutter? – spørger interviewpersonerne retorisk. Synspunktet er derfor, at der nok skal være plads til nyheder fra hjemlandet, men at der i så fald er brug for mere tid til nyheder om Danmark.

Radio på kortbølge er endnu en nyhedskilde, som etniske minoriteter i Danmark benytter som supplement til andre: BBC World Service, Radio Free Europe, Voice of America. Lytning til disse radiostationer er en indikation på særlig interesse, for det fordrer et individuelt initiativ at finde disse radiostationer på kortbølgesenderen. Alle tre radiostationer nævnes som vigtige for at få nyheder om dels hjemlandet, dels internationale nyheder. De, der i undersøgelsen nævner radio på kortbølge som en del af deres nyhedskilder, er i øvrigt fra sproggrupper, som ikke ser sig repræsenteret i DR's indvandrerredaktioner. En del lytter derudover til DR's radioavis dagligt, f.eks. om morgenen. Men forståelse af radioavisen på dansk forudsætter gode dansk kundskaber.

Aviser og ugeblade

På samme måde som tv-kanaler på minoritetssprogene kombineres med danske tv-kanaler, kombineres læsning af danske aviser med læsning af aviser på minoritetssproget. Nogle hjemlandsaviser er i nogen grad transnationale snarere end nationale aviser, og udkommer i en særlig udgave, der er henvendt til f.eks. tyrkere eller arabisktalende i hele Europa. De er derfor præget af samme tendens som de transnationale tv-kanaler: Mere internationalt stof og artikler fra forskellige lande, i stedet for et fokus på f.eks. Tyrkiet. Det er derfor også disse aviser, der især har hjemmesider på internettet.

Igen kombineres der med læsning af de landsdækkende danske aviser, men kun få abonnerer (de højst uddannede) og i så fald skifter de mellem de landsdækkende aviser fremfor at holde fast i en enkelt af dem. Troskab overfor en bestemt avis er sjælden. Andre køber dem engang imellem eller læser dem på arbejdspladsen. I tråd med, at det

er mændene, der bedst forstår dansk, er det også dem, der først og fremmest peger på disse aviser som en del af deres vej til nyheder. Det betyder ikke, at det udelukkende er mænd, der læser danske aviser. Hvis danskfærdighederne er tilstrækkelige, læser også kvinderne dem. En del – både kvinder og mænd – gør det uregelmæssigt, idet det f.eks. kan afhænge af, hvilke aviser de kan finde på deres arbejdsplads.

De kvinder, der ikke kan så meget dansk, læser kun – i nogle tilfælde kigger i – de husstandsdelte reklameaviser. Disse aviser nævnes i øvrigt af alle. De samme kvinder læser til tider ugeblade, som de selv køber.

Internet

Nyheder på internettet i form af læsning af aviser-nes hjemmesider udnyttes i alle tilfælde, hvor der er adgang til internettet. Igen er kvinderne ikke så aktive som mændene, heller ikke selvom de kan finde nyheder på minoritetssproget dér, og deres eget dansk ikke er tilstrækkeligt til at læse nyheder på dette sprog. Der er tilsyneladende en tendens til, at man enten er under 40 år, er mand eller har en længere uddannelse, før internettet overhovedet kommer på tale som nyhedsmedie. Det betyder dog ikke, at alle, der er karakteriseret ved bare ét af disse elementer, faktisk bruger internettet.

Andre medier

Det gennemgående er, at interviewpersonerne får de fleste nyheder fra tv, alternativt tekst-tv, mens det varierer hvilke tv-kanaler, de bruger. Og det er lige så gennemgående, at man helst vil have nyheder ad denne vej, hvad enten det er danske eller udenlandske kanaler.

Det er ikke kun for den tyrkiske eller pakistanske kvinde, der ikke forstår tilstrækkeligt dansk til selv at kunne skaffe sig nyheder fra tv, aviser eller radio, at andre personer træder ind og bliver en vigtig nyhedskilde. Det gælder for eksempel også for de mennesker, der har besvær med at få nyheder fra hjemlandet via elektroniske eller trykte medier. I undersøgelsen peger den kurdiske mand, den somaliske mand og den bosniske flygtningefamilie alle på, at nyankomne til Danmark fra hjemlandet er vigtige informationskilder med hensyn til, hvad der foregår i hjemlandet. Flygtningeparret fra Syrien, hvis dansk kundskaber også

er ret begrænsede, fortæller, at de via deres gang i de københavnske kirker, der har gudstjenester på arabisk, møder andre arabere, med hvem de udveksler nyheder. De vurderer dog alligevel, at de får de fleste nyheder fra de danske tv-kanaler. Manden siger i den forbindelse: »Jeg ser på billederne, og min kone fortæller, hvad der foregår!« Han skjuler ikke sin frustration over at være i den situation: »Jeg bliver så forbandet sur, når jeg ikke forstår nyhederne.«

Mange mennesker, der er bosat i Danmark, men af forskellige grunde ikke kan det danske sprog, befinder sig i samme situation, når de gerne vil have flere nyheder om Danmark. De ser dansk tv uden at forstå, hvad der foregår.

Internationale og nationale nyheder

I forlængelse af mønstret for deres medievalg er der interesse for både nyheder fra hjemlandet, internationale nyheder og nyheder om danske forhold blandt de interviewede familier. Når det gælder nyheder på minoritetssproget, er det danske nyheder, der peges på som en meget stor mangel. Dette er uden tvivl den mest gennemgående ytring overhovedet, uanset dansk niveauet hos den person, der ytrer sig. Nogle af familiernes prioriteringer kan her tjene som eksempler:

Den bosniske flygtningefamilie vil lige gerne have nyheder fra Danmark, fra Eks-jugoslavien og internationale nyheder. Konen giver udtryk for, at de er interesserede i alt, hvad der foregår i Danmark, men de vil gerne have nyheder fra Jugoslavien, f.eks. ved at se jugoslavisk tv i weekenden. Hos det libanesiske par vil manden også lige gerne have nyheder fra Danmark, Libanon og internationale nyheder, mens konen entydigt foretrækker nyheder fra Libanon. Der er her sammenhæng med holdningen til at bo i Danmark. Konen vil gerne flytte tilbage til Libanon, angiveligt fordi racismen i Danmark gør hende deprimeret. Derimod er manden mere positiv overfor at bo i Danmark, selvom han giver udtryk for, at han føler en stigende negativ stemning overfor indvandrere og flygtninge, der også får ham til at »føle sig som en kriminel, når man går på gaden«.

Det syriske par ønsker begge nyheder om internationale såvel som danske og libanesiske forhold. Men for den nyhedshungrende, syriske mand er der ingen tvivl:

»Vi har et stort ønske om at få alt at vide om, hvad der foregår i Danmark. Vi bor i landet og skal tilpasses, men problemet er stadigvæk – vi får ikke nok at vide.«

Når det gælder de danske nyhedskanaler, peger en del på, at dækningen af de internationale nyheder, nyheder om oprindelseslandet inklusive, kunne være bedre. Dette er også en grund til at se nyheder på de internationale kanaler, som eksempelvis den journalistuddannede pakistanske mand, somalierne og de arabisksprogede familier gør. Den bosniske flygtningekvinde hører også til dem, der mener, at dansk tv ikke dækker de internationale nyheder godt nok og har for få programmer, der rækker ud over Danmark grænser. Mens datteren ikke mener, det er de danske kanalers opgave at dække de internationale nyheder, er hun alligevel enig med moderen i, at der mangler nyheder fra Balkan på de danske kanaler. Moderen fremhæver et program, der handlede om en mands rejse langs Donau-floden (»Vagn på Floden«, red.), og den snak han havde med de forskellige befolkningsgrupper, han mødte undervejs, som et fint program: »Den type programmer, der er orienteret ud mod verden, kan jeg godt lide. Vi skal lære hinanden at kende.«

En mand, der kom fra Tyrkiet til Danmark i slutningen af 60'erne, udtrykker valget mellem danske og tyrkiske nyheder meget enkelt: De danske nyheder er de vigtigste, men som han siger:

»Vi er jo fra Tyrkiet, så vi er interesserede i, hvad der sker i Tyrkiet.«

Den kurdiske mand er også enig i, at dansk fjernsyn er for lidt internationalt orienteret i sine nyhedsudsendelser. For ham er denne kritik kædet sammen med interesse for kurdiske nyheder:

»Men vi er ikke godt dækket [med nyheder]. F.eks. nu i Tyrkiet sker der meget, der er en masse demonstrationer, men det er kun en brøkdal af det, vi hører om – og slet ikke fra vores del af Kurdistan.«

For andre – det bosniske flygtningepar og den journalistuddannede pakistaner – er interessen for internationale nyheder vakt via en generel interesse for i det hele taget at få så mange nyheder som muligt. Især den journalistuddannede pakistaner følger nyhederne tæt på tre forskellige sprog og på stort set alle tilgængelige medier. Denne nyhedshunger vender vi tilbage til i det følgende afsnit.

Nyheder i diaspora

Den danske befolkning som helhed ser fortsat langt overvejende de nationale tv-kanaler og kun i meget ringe omfang satellitkanaler. Et skønnet forbrug, der ganske vist har nogle år på bagen, er 4 minutter af den samlede fjernsynstid om ugen (Hjarvard 1996: 42). Ifølge interviewdata fra DR-undersøgelsen adskiller etniske minoritetsfamilier sig bl.a. på dette punkt, når de søger nyheder: i forlængelse af en forstærket tendens til at se satellit-tv er etniske minoritetsfamilier langt mindre tilbøjelige til at se de danske nationale kanaler, og det er en tendens, der bekræftes i både den svenske og den tyske undersøgelse. Et af formålene med undersøgelsen for DR var at spørge, hvad etniske minoriteter (eller de mere eller mindre tilfældige repræsentanter for dem, vi har spurgt) ønsker, når det gælder nyheder. En diaspora-identitet følger ikke automatisk af en status som etnisk minoritet, men så snart der er tale om en diaspora-identitet, medfører den en orientering i verden, der er spændt ud mellem nogle bestemte poler – og det afspejles i nyhedssøgningen. Folk i diaspora efterlyser således den anden orientering i de danske public servicenyheder end den eksisterende – i retning af BBC World, kunne man sige. Diaspora-begrebet hjælper her med til at legitimere disse ønsker og bevirker, at den praksis, der går ud på at se tyrkisk satellit-tv, når man bor i Danmark, kan opfattes som forståelig snarere end som suspekt. Interviewene i DR-undersøgelsen indikerede, at en diaspora-tilværelse i Danmark er forbundet med tre specifikke omstændigheder, når det gælder forbrug af nyhedsmedier. Denne karakteristik kan sammenfattes i tre punkter:

1. En fornemmelse af at mangle nyheder og information, som i nogle tilfælde giver anledning til frustration
2. En udtalt spredning på både det enkelte nyhedsmedium og nyhedskilde. Dog en stærk tendens til at tv foretrakkes som nyhedsmedium
3. En kritisk indstilling til budskabet i de nationale nyheder

Nedenfor uddyber jeg disse tre punkter og diskuterer, i hvilken grad karakteristikken stemmer overens med resultaterne i de to andre undersøgelser.

Ad 1:

Opfattelsen af at mangle nyheder angår både nyheder fra det oprindelige hjemland, nyheder om det samfund man nu befinder sig i, frivilligt eller ufrivilligt, og endelig angår det internationale nyheder. Jeg mener ikke kun, man skal se det som et resultat af, at etniske minoritetsfamilier ikke bliver tilgodeset på de nationale kanaler. Det skyldes også et ekstra behov for nyheder i og med, at man befinder sig langt fra sit oprindelige hjemland, og dette behov forstærkes i den udstrækning, at det oprindelige hjemland i én eller anden forstand fortsat opfattes som et hjemland.

Som en anden side af dette udvidede behov, afhængigt af sprogkundskaerne, føler etniske minoriteter sig ekskluderede fra nyhedsstrømmen. Et sådant indtryk bør relateres til andre aktivitetsfærer – høje arbejdsløshedsrater i de samme grupper, etnisk segregerede bolig mønstre etc. Dette indtryk findes ikke kun blandt de mindst uddannede, men også blandt de højtuddannede, som først for nylig er ankommet til Danmark. Problemet for diaspora-befolkningerne i Danmark er ikke at opnå adgang til nyhedsmedier, men at få nyheder, som er tilpasset deres særlige behov.

Ad 2:

Selvom forbruget af nyhedsmedier afspejler et stort og vidtspændende behov for nyheder – eller blot et andet mønster for at søge nyheder blandt etniske minoriteter – indikerer det også, at etniske minoriteter som en reaktion på deres udelukkelse fra de nationale nyhedsmediers målgruppe simpelthen kompensere ved at søge flere nyheder. Med andre ord ser det ud til, at etniske minoriteter forsøger at tackle situationen på to måder: De bruger mere tid på at få nyheder, og de spreder sig på nyhedskilder. Hvis etniske majoritetsdanskere udgør normen, er mit bud, at etniske minoriteter forsøger at kompensere for, at det ikke for dem er muligt at finde en enkelt nyhedskilde, som dækker alle deres, indrømmet, forskelligartede behov for nyheder.

At dømme ud fra både det tyske, det svenske og det danske materiale er der ingen nødvendig modsætning mellem forbrug af transnationale medier og forbrug af nationale medier. På samme måde bekræftes det i den svenske og tyske undersøgelse, at både udenlandske og indenlandske aviser læses blandt etniske minoriteter. Etniske minoriteter begrænser ikke deres nyhedskilder

til et medium, heller ikke til én tv-kanal, én radio station eller én avis, men spreder sig i stedet på flere udbydere. På samme måde kombinerer de tv-kanaler. Alle familier i Københavner-intervjuene har enten kabeltv eller parabolantenne (undtagelsen var en kurdisk-irakisk familie, som ikke har nogen minoritetsprogs-kanal at forbinde sig med via satellit, og som atypisk boede i et parcelhuskvarter). I Sverige er parabolantenneerne op til dobbelt så hyppige blandt etniske minoriteter ifølge Weibull og Wadbring (1998).

Den tyske undersøgelse bekræfter en interesse for hjemlandsnyheder blandt etniske minoriteter. Denne form for nyheder får den højeste placering i en prioriteret liste: 57% svarede »meget interesseret« og 30% svarede »forholdsvis interesseret« på dette spørgsmål. Selvom aktuelle nyheder fra Tyskland kun er placeret som nummer fire på den prioriterede liste, har denne form for nyheder alligevel en høj rate: 44% er meget interesserede, og 30% er forholdsvis interesserede (Eckardt 1996: 454). Undersøgelsen fra København er ikke direkte sammenlignelig på dette punkt. I den tyske undersøgelse har man endvidere etableret en prioriteret liste for tv-kanaler, og i den er den tyske kanal, RTL generelt øverst for de undersøgte etniske minoritetsgrupper, fulgt af de forskellige hjemlandsbaserede satellitkanaler. Blandt tyrkere og italienere er dette billede dog omvendt: Hjemlandsbaserede satellit-kanaler er placeret øverst fulgt af forskellige tyske kanaler (Eckardt 1996: 458). Ifølge Eckardt bør denne situation give anledning til handling. Han er specielt bekymret i forhold til den tyrkiske befolkning i Tyskland og opfordrer tysk tv til at gøre sig særlige anstrengelser for at tiltrække tyrkere og forhindre deres »ghettoisering«, som han kalder det (1996: 461).

Således noterer også Weibull og Wadbring, at etniske minoriteter ser de svenske nationale nyheder ved siden af hjemlandsnyheder, men derudover er der et overraskende højt antal seere på alle nyhedsprogrammer blandt etniske minoriteter, faktisk højere end blandt den svenske majoritetsbefolkning (Weibull og Wadbring 1998: 59-60). De finder det svært at forklare denne interesse for nyhedsprogrammer. Det bliver dog en del nemmere, når det forbindes med de specifikke behov og den globale orientering, som findes hos diasporiske befolkningsgrupper, som vi skal se nedenfor.

Samtidig er tendensen til at se tv-nyheder tilsva-

rende stærk. Ifølge DR-undersøgelsen er tv det foretrukne medium at få nyheder på. Til trods herfor udsender dansk public service TV ikke nyheder på etniske minoritetssprog. Ifølge Eckardts undersøgelse bruger etniske minoriteter faktisk mere tid foran TV end den tyske befolkning som helhed. Der er endda i nogle tilfælde tale om meget store forskelle: Procentandelen af den generelle tyske befolkning, der ser tv mere end fire timer om dagen, er 10, mens den for tyrkere, ikke for etniske minoritetsgrupper i al almindelighed, er på 73% for at nævne den største (Eckardt 1996: X). Det er denne kolossale forskel, som Eckardt finder alarmerende.

Ad 3.

Husstandsinterviewene, der blev foretaget i København, inkluderede spørgsmål om, hvordan de enkelte familiemedlemmer bedømmer de nationale nyheder om indvandrere og etniske minoriteter. Uden undtagelse, dvs. på tværs af uddannelsesniveau og sprogkundskaber, udtrykte de interviewede familier afstandstagen til den måde, hvorpå etniske minoriteter bliver præsenteret på i nyhederne. Den førnævnte kvinde, som kom til Danmark fra Libanon 7 år før interviewtidspunktet, erklærede, at hun simpelthen ikke længere så de danske tv-nyheder. Hun mente, at de uvægerligt præsenterer én eller anden negativ nyhed om indvandrere.

Den bosniske mand mente ikke, at de danske medier fortjener den troværdighed, som de generelt tillægges af danskerne. Hans vurdering beror på disse mediers dækning af bombningerne i Jugoslavien. Weibull og Wadbring derimod kontrasterer de svenske mediers troværdighed med graden af troværdighed i medierne i de etniske minoriteters hjemlande og bruger det som en forklaring på, hvorfor etniske minoritetsgruppers medievaner adskiller sig fra den svenske majoritetsbefolkning (1998: 49). Men den bosniske mand og den øvrige etniske minoritetsbefolkning befinder sig på én gang indenfor og udenfor en dansk national ramme. Derfor er det mere sandsynligt, at grupper med et tvetydigt tilhørsforhold har tendens til at tilegne sig en særlig kritisk position overfor repræsentationerne i de nationale nyheder. I disse nyheder præsenteres etniske minoritetsgrupper oftest som »de andre« (Hussain, Yilmaz og O'Connor 1997: 91, 259; Morley & Robins 1995: 125ff), altså tvivlsomme som en del af det nationa-

le fællesskab. En mere udbredt tendens til at se internationale nyheder og udenlandske tv-kanaler bidrager imidlertid til, at etniske minoriteter fremstår som kritiske medborgere. Endnu et eksempel er det arabisksprogede irakiske ægtepar, som lagde vægt på, at en skildring af krigen i Tjetjenien på den arabiske kanal, Al-Jazeera gav dem en anden vinkel på krigen, end den de danske medier præsenterede dem for. Weibull og Wadbrings antagelse er også på den baggrund tvivlsom.

Negative og problemorienterede repræsentationer af indvandrere i de nationale nyheder i Danmark er sandsynligvis med til at øge spændingerne mellem de etniske minoriteter og majoritetsbefolkningen. Også de nationale medier bidrager dermed til yderligere marginalisering, snarere end kompensation for den marginalisering, der allerede eksisterer. Som et direkte svar på mediernes repræsentation af indvandrerproblematikken i Danmark blev der i begyndelsen af 2000 dannet en ny paraplyorganisation, nemlig ELO, Etniske mindretals Landsorganisation.

Kompensering fra de nye medier?

Hvis etniske minoriteters benyttelse af hjemlandets medier eller undladelse heraf kan fortælle noget om den overordnede politik overfor disse mindretal, så er det reelle billede i Danmark langt fra så entydigt, som Hjarvards strategi oversigt ovenfor angiver. Reelt er der tale om tendenser, der tyder på assimilationspolitik, pluralistisk integration og ghettodannelse på én gang. Hjarvard henholder sig da også udelukkende til det politiske niveau, og ikke til hvordan etniske minoriteter i Danmark eller andre steder faktisk forholder sig til medierne. Foruden Hjarvard har f.eks. Morken (1999) og den norske antropolog Hylland Eriksen (1993) rejst kritik af et krav om indvandreres kulturelle integration. Denne kritik har samtidig givet anledning til afstandstagen fra assimilation som det egentlig mål for integrationspolitikken og til anbefaling af kontraktbaseret fællesskab i opposition til et organisk baseret. Med idéhistoriske rødder i den politiske (liberale) oplysningsfilosofi og mere nyligt i den engelske sociolog, T. H. Marshalls essay, »Citizenship and social class« (Marshall & Bottomore 1992; oprindeligt 1950) bliver medborgerskabet (citizenship) centralt for udviklingen af en fællesskabsfølelse. Ifølge Marshalls analyse af den

historiske udvikling i England er det de civile, politiske og sociale rettigheder, der har virket integrerende i dette samfund, idet de i sig selv har resulteret i loyalitet overfor samfundet. Marshall gør opmærksom på den historiske forbindelse mellem udviklingen af medborgerskabet, et moderne demokrati og fremkomsten af aviser, som alle kunne læse (1992: 24-25).⁵

Ifølge de vurderinger fra de etniske minoritetsfamilier, der kom frem i DR-undersøgelsen, fører de konkrete nyhedshistorier i de danske medier generelt til en følelse af yderligere marginalisering. Konklusionerne i andre undersøgelser, som vurderer etniske minoriteters repræsentation i danske nyhedsmedier, er på linie med denne vurdering (Hussain, Yilmaz & O'Connor 1997, Aggergaard Larsen 1998, Jensen 1999). Denne kritik har nu fået Danmarks Radio til at formulere en politik for etnisk ligestilling i egne aktiviteter og etniske retningslinier for repræsentationen af etniske minoriteter i nyhedsudsendelser. Men i modsætning til både Tyskland og Sverige udsender danske public service medier fortsat ikke tv-nyheder på etniske minoritetssprog. Denne situation kan give anledning til fortolkninger i retning af, at etniske minoriteter ikke anses for at være en del af det danske samfund, før de har komplette kompetencer i det danske sprog. I hvert fald er det uklart, hvilket ræsonnement denne prioritering bygger på. DR har bl.a. peget på de nye medier, når det gælder service overfor disse minoriteter (iflg. de landsdækkende aviser d. 18.6.1999, da man besluttede at nedlægge indvandrerredaktionen).

Ser man på det globale mediemarked kan man formode, at etniske minoritetsfamilier er i stand til at kompensere for manglende information og relevante nyheder fra de nationale public service medier ved at vælge individualiserede medieformer som f.eks. internet og telefonavis. Disse medier kan nok imødekomme specielle interesser indenfor nyhedsgenren, men kun i den grad man vælger at se bort fra en stærk social slagside.

Benyttelse af internettet m.h.p. at finde nyheder er måske nok en praksis, der er i fremgang, og iflg. Weibull og Wadbring har etniske minoritetsfamilier i Sverige andel i denne fremgang (24%), selvom den ikke er så markant som hos alle svenskere, hvor den er 37% (1998: 54). Men som nævnt er der iflg. den københavnske undersøgelse en tendens til, at det er de unge, de veluddannede og de familier, der har en forholdsvis god indtjening,

der finder nyheder på nettet. Selvom der findes en computer og en opkobling til internettet i husholdningen, er det ikke ensbetydende med, at alle beboere benytter sig af internettets forskellige former for service. I DR-undersøgelsen fandt andre familier, som nok er veluddannede, men samtidig arbejdsløse flygtninge, at internettet er en meget dyr måde at få sine nyheder på. Tv-nyheder er meget mere alment tilgængelig, dvs. i langt højere grad uafhængige af indtægt og uddannelse hos forbrugeren. At tv samtidig det medium, der er det foretrukne til nyheder, bekræfter Just Jeppesens undersøgelse fra fem år tilbage (1995). Således er der ingen af de 12 familier i DR-undersøgelsen, som ikke har tv og ikke ser tv-nyheder. I den svenske undersøgelse har 91 % af de samlede besvarelser med ikke-svensk statsborgerskab bekræftet, at de er i besiddelse af et tv (Weibull og Wadbring 1998: 54). I den tyske undersøgelse opgives der ikke et tilsvarende tal, men Eckardt karakteriserer dem som stærkt orienteret mod tv, idet kun 2-9 % (afhængig af nationalitet) ser fjernsyn mindre end én time på en hverdag (Eckardt 1996: 458).

Det forbrug, som disse tal antyder, bevirker, at det fortsat er relevant at diskutere tv, herunder satellit-tv, når det gælder medieforbruget hos etniske minoriteter i Europa. Også selvom vi befinder os i en tid, hvor internettet giver anledning til mange svimlende og fristende perspektiver. Faktisk er det højst bemærkelsesværdigt, at etniske minoriteter i Danmark kun får tv-nyheder om deres nuværende opholdsland, hvis de forstår det danske sprog. Det er efterhånden anerkendt, at public service har udlevet sig selv i sin klassiske form, og at public service stationerne i stedet koncentrerer sig om at servicere forskellige grupper i overensstemmelse med, hvad disse grupper efterspørger (jf. Hjarvard ovenfor). Det kan derfor undre, at dette princip er sat ud af kraft, når det gælder servicering af etniske minoriteter. De personer, som indgår i undersøgelsen, efterspørger således ikke nyheder om en togulykke i Pakistan på urdu eller at få nyheder fra Tyrkiet præsenteret igennem et tyrkisk nationalt filter fra dansk public service-tv, da det er tilgængeligt via tyrkisksprogede satellitkanaler. Dét, der efterspørges hos de danske public service tv-stationer, er i stedet at få tv-transmitterede nyheder om Danmark og resten af verden på etniske minoritetssprog som f.eks. tyrkisk og urdu. Når etniske minoriteter har svært ved at få øje på sig selv som målgruppe i nyhedsformidlingen i dansk

public service tv, kan det opfattes som et kraftigt signal om, at de ikke anses for at være medborgere i det danske samfund. Det kan igen have konsekvenser for den grad af loyalitet, som etniske minoritetsgrupper føler overfor dette samfund.

Integrationen i nyt lys

Hvis »integration« er lig med at blive ét med den danske befolkning i den forståelse, at sociale praksisformer lægger sig på linie med majoritetsbefolkningens, så er det korrekt at se transnationale praksisformer som en hindring for integration. Hvis, på den anden side, udarbejdelsen af en diaspora-identitet også er indeholdt i integrationsprocesser, så bør udviklingen af et transnationalt socialt rum anses for at være en naturlig del af disse processer. I det øjeblik de aktiviteter, der rækker udover den enkelte nationalstat hos etniske minoriteter, opfattes som legitime, tenderer den dikotomiske konstellation, integration-segregation til at opløses. Spørgsmålet er, hvilke andre spændingsfelter et transnationalistisk perspektiv genererer.

Thomas Faist har foreslået, at internationale migrationsstrømme efterfølges af en række selv-nærende processer, som han, inspireret af Gunnar Myrdals begreb »kumulativ årsagsvirkning«, karakteriserer som »endelige effekter helt ude af proportion med størrelsen af det oprindelige skub« (Faist 1999: 37-8, min oversættelse). Han identificerer et efterfølgende stadie, hvor kvalitativt anderledes former for transnationale forbindelser udvikles, primært hos den yngre generation: pengeforsendelser til familiemedlemmer i hjemlandet erstattes af direkte investeringer, udviklingen af etniske virksomheder, der spænder over f.eks. Tyskland og Tyrkiet, nye tilgange til religion og forskellige initiativer til støtte for et etnisk samfund i eksil, inklusive en politisk diaspora (Faist, samme sted). For Faist signalerer disse fænomener, at migrationen udvikler sit eget liv.

Når såvel DR-undersøgelsen, Eckardt og Weibull & Wadbring peger på, at man hos den yngre generation, der overvejende er født i hhv. Danmark, Sverige og Tyskland, finder en mediepraksis, der nærmer sig majoritetsbefolkningens, er det således ikke særligt præcist at angive denne udvikling som et udtryk for integration. Det er mere dækkende at pege på denne praksis som en ændring i de transnationale praksisformer eller som et nyt stadie i det transnationale rum. Dvs. transna-

tionalismen har fået et nyt udtryk og finder sted på andre felter end netop nyhedsmedieforbrug. Men det implicerer ikke, at forbindelsen til et oprindeligt eller andet hjemland nødvendigvis er blevet afbrudt, endsiige eksklusiv identifikation med det ny hjemland opnået. Til gengæld er det vigtigt at være opmærksom på netop forandringerne af det transnationale sociale rum, og forbrug af nyhedsmedier er én af de aktiviteter, der giver impulser til dem, idet dette forbrug især giver anledning til »works of the imagination« (Appadurai 1996: 7, 31). Som Appadurai peger på, udgør arbejdet med at forestille sig social forandring i sig selv en social kraft. Derimod bør det ikke overses, at disse sociale rum i sig selv har begrænset styrke og gennemslagskraft. Derfor er det mindre sandsynligt, at der skabes nye overordnede forestillede fællesskaber i de transnationale sociale rum. De diasporiske fællesskaber forlader sig fortsat på forestillede fællesskaber, som langt overvejende er nøje forbundet med allerede eksisterende nationalstater, hvoraf nogle, f.eks. Tyrkiet og Algeriet aktivt forsøger at fastholde de emigrerede befolkningers tilknytning til hjemlandet (Pedersen 1999: 27-31, 39).

Den førte mediepolitik og repræsentationen af etniske minoriteter i de nationale nyheder kan således have indflydelse på den specifikke retning for de forandringsprocesser, der finder sted i de transnationale praksisformer. Etniske minoriteters tilknytning til den ene og den anden stat er ikke nødvendigvis stabil eller blivende, men kan forandres f.eks. i overensstemmelse med den grad af eksklusion, som det nye land udøver overfor dem. Hvis formålet er fuld kompetence som medborger, kan hjemlandets tv-nyheder ikke stå alene. Men i det øjeblik det drejer sig om en transnational tv-kanal, der har målrettet sine udsendelser til migrerede befolkningsgrupper (såsom tyrkere i Europa, der ser TRT-international) nærmer vi os en brugbar erstatning.⁸ Bliver etniske minoriteter i Danmark ikke taget alvorligt som målgruppe af dansk public service tv, kan det både forstærke disse menneskers følelse af eksklusion i det danske samfund og forringe deres muligheder for at pleje egne interesser som minoritet i Danmark. Dvs. at dansk public service tv kunne blive et redskab til integration af etniske minoritetsgrupper i den udstrækning, at disse grupper blev forsynet med nyheder på linie med de øvrige grupper i landet.

Konklusion

I en diasporatilværelse tenderer man til at søge nyheder meget bredt for at få dækket den transnationale orientering, som er kvintessensen af en sådan tilværelse. Men transnationale nyhedsmedier er også et redskab i arbejdet med at opretholde forbindelserne til det gamle land.

Man kan diskutere, hvor brugbart et perspektiv som transnationalisme er, når det gælder udvikling af en mediepolitik, der tager højde for, at der findes etniske minoriteter, hvis sproglige forudsætninger ikke indgår i tilrettelæggelsen af nyhedsformidlingen via tv. Diaspora-identitet og de transnationale praksisformer, der er knyttet til den, er i princippet individuelle, men kan antage mere kollektive og politiserede former, der gør dem mere håndterlige for en mediepolitisk strategi. Fordelen ved at inddrage diasporaens praksisformer og orienteringer er, at det medfører fokus på individet, men det er også dette fokus, der gør det svært at anvende i policy-øjemed. Der er i dag grund til at justere forventningerne til mediernes evne til at fremme integration og indre sammenhæng i en given befolkning (Morley og Robins 1995: 11, 47) i en europæisk kontekst, som er den kontekst, Morley og Robins er mest optagede af, men også i en national kontekst. Der er dog fortsat forbindelse mellem medborgerskab, som Marshall har beskrevet det, adgangen til information og omfanget af demokrati. Samtidig er de nationale medier under pres for at afspejle den forskellighed, f.eks. etnisk, der findes i de europæiske befolkninger, og det er også tilfældet i Danmark.

Transnationale praksisformer og sociale integrationsprocesser skal måske retteligt forstås som gensidigt forbundne fænomener, endda som fænomener, der til en vis grad nærer hinanden. Når det gælder forbrug af nyhedsmedier, er det i hvert fald uomtvisteligt, at benyttelse af transnationale tv-kanaler bidrager til at ophæve en isolation, der også eksisterer i kraft af manglende adgang til information, uanset årsagen til denne manglende adgang. Det er ganske vist sådan, at etniske minoriteter, tilsyneladende især tyrkere, foretrækker hjemlandets tv-kanaler. Det ændrer ikke på, at det fremfor alt er en måde at få information og nyheder på, der samtidig har den sidegevinst for de pågældende, at relationer med hjemlandet vedligeholdes. En sådan praksis indebærer ikke i sig selv en tilbagetrækning fra majoritetssamfundet. Der-

imod kan den være udtryk for eksklusion fra majoritetssamfundets nyhedsstrømme.

Noter

1. Dette forbrug beskrives af Eckardt (1996), i dagbladet *Information* (22.februar 2000), i de svenske magasiner *Integration i Fokus* (no. 2/2000) og *i&m* (no.4/2000) samt i deres danske pendant, *Samspil* juni 2000.
2. Se dog Tuftes artikel i dette nummer af Mediekultur.
3. Sidstnævnte er den betegnelse, som FN benytter om lande udenfor Japan, USA, Australien, New Zealand, samt alle europæiske lande med undtagelse af visse lande i det tidligere Sovjetunionen (Danmarks Statistik 1998). I Rockwoolfondens nylige udgivelser (Mathiasen og Mogenssen 2000) henvises der derimod til vestlige overfør ikke-vestlige emigrantlande, hvilket er en endnu klarere efterfølgelse af dét, som Hall (1996) kritisk har kaldt diskursen om »the West and the Rest«.
4. Se Safran (1991) for en alternative check-liste, der rummer nogle af de samme elementer. Diaspora-begrebet kan i øvrigt yderligere udbygges ved at udpege forskellige former for diaspora, altså en diaspora-typologi, f.eks. flygtninge-diaspora, kolonialisme-diaspora, handelsdiaspora m.m. (Cohen 1997: 178).
5. En international tv-kanal som CNN har tilsyneladende taget dette til sig. Den sender med mellemrum sekvenser fra forskellige steder i verden helt uden speak.
6. Det er ifølge en rapport fra Center for Tværkulturelt Boligarbejde en udbredt misforståelse, at boligsekskaber og andre kan forbyde opsætning af paraboler, hvilket følge interviewpersonerne som regel sker med henvisning til æstetiske hensyn. Det er kun muligt at forbyde opsætning af parabol, hvis beboerne har mulighed for at nå de ønskede kanaler ad anden vej, dvs. via kabel-tv (Degn 1999).
7. Med udgangspunkt i medborgerskab som »a claim to be accepted as a full member of society« (Marshall 1992: 6) bliver integration et spørgsmål om at følge landets love, om at blive opfattet som medborger og i stand til at handle som sådan, vel at mærke i konflikt med det princip om ulighed, der ligger i forekomsten af sociale klasser. Man deler politisk kultur, men ikke nødvendigvis andre aspekter af kulturen. Se endvidere Tireli (1999) for en diskussion af et multikulturelt medborgerskab, som bygger på Marshalls idéer.
8. Kahraman (2000) refererer i en nylig artikel i *Samspil* til en ung tyrkisk kvinde, der benytter sig af de undervisningsprogrammer, som TRT-international udsender. Han gør også opmærksom på, at kanalen har programmer om tyrkeres rettigheder i udlandet.

Litteratur

- Aggergaard Larsen, John Holdninger til de fremmede – forestillingen om bosniske flygtninge i den danske offentlighed. Dansk Sociologi nr. 1/9 1998.
- Anderson, Benedict. *Imagined Communities*. London; Verso 1983

- Appadurai, Arjun: *Modernity at Large. Cultural Dimensions of Globalization*. Minneapolis, London: University of Minnesota Press 1996.
- Cohen, Robin: *Global Diasporas*. London: UCL Press 1997.
- Danmarks Statistik: *Indvandrere i Danmark, 1998*
- Degn, Dorthe Marie: *Velkommen på dansk og udenlandsk. Modtageinitiativer overfor indvandrere og flygtninge i den almen boligsektor*. Center for Tværkulturel Boligarbejde, 1999.
- Eckardt, Josef: *Nutzung und Bewertung von Radio- und Fernsehsendungen für Ausländer*. *Mediaperspektiven* 8/1996: sidetal
- Faist, Thomas: *Developing Transnational Social Spaces: The Turkish-German Example*. In Pries, Ludger, ed.: *Migration and Transnational Social Spaces*. Ashgate: Aldershot & Sydney 1999.
- Gilroy, Paul: *Diasporaen og identitetens omveje*. *Social Kritik* 45/46 1996
- Guarnizo, Luis & Michael Peter Smith, eds.: *Transnationalism from below. Comparative urban & community research*, vol. 6, Transaction Publishers, New Jersey, 1998
- Hall, Stuart: *The West and the Rest. I: Hall, Stuart and Gieben: The making of the Modern World*, Polity Press, London, 1991
- Hannerz, Ulf: *Transnational Connections*. London, New York: Routledge, 1996
- Hjarvard, Stig: *Grænseløse medier – nye sociale fællesskaber? Medicudvalget, Statsministeriet*. 1996.
- Hussain, Mustafa, Ferruh Yilmaz, og Tim O'Connor: *Medierne, minoriteterne og majoriteten. En undersøgelse af nyhedsmedier og den folkelige diskurs i Danmark*. Nævnet for etnisk Ligestilling 1997.
- Hylland Eriksen, Thomas: *Kulturterrorismen. Et opgjør med tanken om kulturell renhet*. Oslo: Spartacus 1993.
- Jensen, Bent: *Thirty years of press debate on »the foreigners« in Denmark, Part I and II*. In: Coleman, D. & E. Wadensjö: *Immigration to Denmark. International and national perspectives*. Aarhus University Press, Aarhus 1999.
- Just Jeppesen, Kirsten: *Etniske minoriteters mediebehov*. Socialforskningsinstituttet 1995.
- Just Jeppesen, Kirsten og Anne Nielsen: *Etniske minoritetsbørn i Danmark det første leveår. Rapport nr. 2 fra forløbsundersøgelsen af børn født i 1995*. København: Socialforskningsinstituttet. Rapport 98: 5, 1994.
- Kahraman, H. Cengiz: *Lad os se fjernsyn*. Samspil, juni 2000
- Marshall, T.H. & Tom Bottomore: *Citizenship and Social Class*. London and Concord, Mass.: Pluto Press 1992
- Mathiasen, P.C. og G.V. Mogensen: *Integration i Danmark omkring årtusindskiftet: indvandrernes møde med arbejdsmarkedet og velfærdssamfundet*. Rockwoolfondens forskningsenhed. Århus, Århus Universitetsforlag, 2000.
- Morken, Ivar: *Indvandrere som medborgere eller fremmedkulturelle*. *Nordiske Udkast*, no. 27, 1999: sidetal
- Morley, David and Kevin Robins: *Spaces of Identity. Global Media, Electronic Landscapes and Cultural Boundaries*. Routledge; London, New York 1995.
- Pedersen, Lars: *Newer Islamic movements in Western Europe*. Ashgate: Aldershot 1999.
- Pries, Ludger, ed.: *Migration and Transnational Social Spaces*. Ashgate: Aldershot 1999.
- Safran, William: *Diasporas in Modern Societies: Myths of Homeland and Return*. *Diaspora* 1 (1)
- Tireli, Üzeyir: *Blandt os eller af os? Betragtninger på etnisk ligestilling og medborgerskab*. *Etnisk ligestilling i kommunerne*. Nævnet for etnisk ligestilling 1999.
- Weibull, Lennart & Ingela Wadbring: *De nya svenskarna möter svenska massmedier*. In Nilsson, L. (red.): *Region in omvandling. SOM-rapport 23, SOM-undersökningen Västsverige 1998*, Göteborg Universitet 1998.
- Werbner, Pnina: *Global Pathways. Working class cosmopolitans and the creation of transnational ethnic worlds*. *Social Anthropology*, vo. 7, no.1. 1999: sidetal
- Connie Carøe Christiansen er forsker på Socialforskningsinstituttet